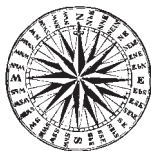

Jiří Černík

Divoký západ III.

Cesta na severozápad a trapeři

Nakladatelství Libri
Praha 2003

Obsah

CESTA NA SEVEROZÁPAD

Pár slov úvodem	7
Z Washingtonu do Saint Louis	16
Proti proudu Missouri	27
Do země Šošonů	39
Přes pohoří Bitterroot k Pacifiku	51
Návrat	63
Pár slov na závěr	73
Přílohy	
Seznam literatury	83
Seznam účastníků expedice	83
Přehled nejdůležitějších událostí	85

TRAPEŘI

V kožešinovém království	87
Hugh Glass	113
John Colter	128
Jim Bridger	144
Pár slov na závěr	168
Přílohy	
Seznam literatury	177
Slovníček měř	177

Cesta na severozápad

Pár slov úvodem

S historií amerického Západu jsou spojeny desítky jmen více či méně známých osobností. Mezi prvními to byli Španělé, kteří se, hnáni touhou po zlatě, tlačili z Mexika na sever a usazovali na území nynější Kalifornie, Texasu, Nového Mexika, Arizony a Colorada. V 18. století pak kanadští trapeři francouzského původu: ti, lákáni nesmírným bohatstvím srstnaté zvěře, pronikali na jih podél řek Mississippi a Missouri prakticky až k Mexickému zálivu, k francouzskému přístavu New Orleans. Francouzská koruna si poté činila nárok na obrovské území, které na jihozápadě hraničilo s Texasem a rozkládalo se od Mississippi až ke Skalnatým horám. Po prohrané válce s Anglií, v tzv. sedmileté válce (1756–63), území připadlo Španělsku, které si je podrželo až do roku 1800, kdy Napoleon Bonaparte přinutil Španěly, aby je vrátili Francii.

Američané tento vývoj sledovali s jistými obavami. Mladá republika poté, co vybojovala nezávislost na Británii, musela čelit mnoha potížím, které se týkaly i prostoru mezi Mississippi a Appalačským pohořím. Tamější obyvatelstvo se cítilo odříznuto od pobřežních měst, a tedy také od trhů, na kterých byl zájem o jejich produkty: především o kožešiny, obilí a whisky. Mnozí osadníci proto využívali splavnosti řek Ohia a Mississippi a dopravovali své zboží na španělské území až do New Orleansu, kde

je mohli výhodně zpeněžit. Koncem 18. století se pak nejedny místní noviny zcela veřejně zaobíraly myšlenkou na odtržení tohoto území od Spojených států a na jeho připojení k Louisianě. Američtí politici si z počátku nedělali s těmito náladami příliš velké starosti, neboť Španělsko bylo tehdy již oslabené a nemohlo vojensky hájit své zájmy v zámoří. Situace se podstatně změnila v momentě, kdy Louisiana opět přešla do rukou Francouzů. Území na západ od Mississippi se stalo majetkem expanzivní Francie, jejíž výbojné úmysly neklamně potvrzovalo Napoleonovo tažení Evropou. Mladým Spojeným státům hrozilo nebezpečí, že jim bude znemožněn další růst a nárok na území, které považovaly za své přirozené dědictví.

Roku 1801 se stal prezidentem Spojených států Thomas Jefferson. Jefferson si byl vědom secesionistických nálad mezi obyvatelstvem na západní straně Appalačských hor a na rozdíl od ostatních politiků je nepodceňoval. Naoopak se je pokusil neutralizovat, a to zcela rázným způsobem – Spojené státy musí koupit New Orleans. Jakmile se toto odbytí dostane do amerického vlastnictví, důvody k secesi se rozplynou. O dva roky později poslal do Francie Jamese Monroea, kterého pověřil delikátním úkolem spojit se s Robertem Livingstonem, americkým vyslancem v Paříži, a pokusit se tento strategický přístav odkoupit za dva miliony dolarů. Jen nejbližší spolupracovníci věděli, že Jefferson byl ochoten jít až na deset milionů. Napoleon oba představitele přijal, vyslechl si jejich návrh a pak učinil nabídku, která jim vzala dech. Proč jen New Orleans, proč ne celou Louisianu? Američané, kteří měli za úkol koupit jen přístav, si vyžádali pár dní na rozmyšlenou a pak – vědomi si skutečnosti, že koupí Louisianu by prakticky zdvojnásobili rozlohu Spojených států – přikýkli. Pochopitelně vyžádat si svolení Kongresu či prezidenta by trvalo měsíce, a co kdyby si to Napoleon mezitím rozmyslel. Podobná příležitost by se sotva už naskytl.

Když se o tom dozvěděl Jefferson, jeho nadšení neznalo mezí. Na otázku, co tomu řekne Kongres, se jen usmál a přesvědčivě prohlásil: „Pánové, až jim řekneme, za kolik jsme to koupili, nikdo nebude nic namítat.“ V tom se však poněkud mýlil. Našli se kongresmani, zejména z opoziční strany, kteří považovali tento obchod za vyhozené peníze, nicméně většina senátorů o důležitosti této transakce neměla nejmenší pochyby a smlouvu pohotově schválila. A tak snad jeden z největších realitních obchodů v historii lidstva vstoupil do amerických dějin pod názvem *Louisiana Purchase*. A – jen tak mimochodem – cena byla jedenáct milionů dvě stě padesát tisíc dolarů. Jen o jeden a čtvrt milionu více, než byl Jefferson ochotný zaplatit za samotný New Orleans.

Na otázku, proč se Napoleon tak lehce vzdal Louisiany, je odpověď poměrně lehká. V prvé řadě potřeboval peníze na další válečná tažení v Evropě a současně také věděl, že si nemůže dovolit válku na dvou frontách. A pak existovalo jisté nebezpečí, že by se Američané – v případě zaoceánského konfliktu – mohli spojit s Angličany. To by znamenalo jejich absolutní převahu na moři. Koneckonců sám Thomas Jefferson, autor textu oficiálního vyhlášení samostatnosti, se nechal nejednou slyšet, že pokud Francie obsadí Louisianu, budou muset Američané spolknout hořkou pilulku a obnovit spojenectví se svými bývalými koloniálními pány. A pak tu byla – jak bychom dnes řekli – geopolitická realita. I kdyby Napoleon Louisianu vojensky udržel, nemohl by ji zalidnit – a toho si byl velmi dobře vědom. Budou to američtí osadníci, kteří – vyzbrojení yankeeovskou podnikavostí, nutkáním zjistit, co se nachází za pohořím, za nímž každodenně zapadá slunce, a bezpříkladným smyslem pro dobrodružství – budou nezadržitelně pronikat dál na západ. Nakonec obsadí nejen Louisianu, ale i horské oblasti, na které si činily nárok Anglie a Španělsko, a zastaví se teprve na březích Pacifiku.

Po zakoupení Louisiany vznikla poněkud trapná situace. Jen málo Američanů mělo jasnou představu o tom, jak vlastně tato oblast vypadá. Jistě, trapeři a obchodníci s kožešinami byli obeznámeni s Mississippi a New Orleansem, ale území dál na západ byla pro ně *terra incognita*. Na rty se drala otázka: „Co jsme to vlastně koupili?“ K pokusům o průzkum tohoto území docházelo nejen v letech před jeho zakoupením, ale dokonce i v dobách před americkou revolucí. Tyto celkem neúspěšné podniky byly v zásadě motivovány snahou objevit takzvanou *Northwest passage* – cestu na severozápad. (Někteří čeští čtenáři jistě znají román amerického spisovatele Kennetha Robertse se stejným názvem.) Hledali vodní cestu, po které by se zboží mohlo dopravovat až k Pacifiku, kde by se nakládalo na lodě směřující do Číny a naopak zboží dovážené z Asie by se mohlo po stejné trase dovážet na východ. Tato myšlenka se opírala o tehdejší zeměpisné znalosti. Mělo se za to, že řeka Kolumbie, ústící do Pacifiku, přitékala z východu a Missouri, pramenící kdesi na západě, tekla na východ. Bylo třeba zjistit, zda se splavné horní toky těchto řek nacházejí v relativní blízkosti a zda existuje schůdná cesta po souši, která by obě řeky spojila. Prakticky všechny tyto pokusy skončily neúspěchem – především proto, že tamější indiánské kmeny, zejména Siouxové a Černonožci (*Blackfeet*), nemínili na své území nikoho pustit. Dva z těchto pokusů však stojí za zmínku. Ne, že by byly úspěšné, ale proto, že za nimi stál Thomas Jefferson. Ještě než se stal prezidentem, pevně věřil, že budoucnost amerických kolonistů spočívá v expanzi na západ. Snažil se tudíž učinit vše, co bylo v jeho silách, aby se tato vize realizovala.

V roce 1786 se Thomas Jefferson setkal ve Francii s jistým Johnem Ledyardem, členem posádky lodi, již velel známý anglický mořeplavec a objevitel kapitán James Cook. (Cook též zmapoval severozápadní pobřeží od

dnešního Vancouveru až po Beringovu úžinu včetně ústí Kolumbie.) Po návratu do Evropy Ledyard navrhl Jeffersonovi, že sám pěšky přejde celý euroasijský kontinent, nechá se převézt přes Beringovu úžinu a bude pokračovat v cestě dál na východ až na území Spojených států. Historické záznamy neuvádějí, zda a případně jak velkou finanční podporu obdržel. A i když si řada lidí myslela, že se jedná o podvodníka, Ledyard se opravdu vydal na cestu. Prošel evropským Ruskem, ale pak se o tomto podniku dozvěděla carevna Kateřina II., a protože v té době si činilo Rusko nároky nejen na Aljašku, ale také na značnou část pacifického pobřeží, nechala Ledyarda kdesi na Sibiři zatknout a dopravit do Polska.

K druhému většímu pokusu prozkoumat neznámá území amerického Západu došlo až v roce 1793. Jeffersonovi – členu Americké filozofické společnosti se sídlem ve Filadelfii – se podařilo přesvědčit vedoucí představitele této organizace, aby dali k dispozici sumu ve výši jednoho tisíce liber tomu, kdo prozkoumá území mezi horním tokem Missouri a Tichým oceánem, úspěšně se vrátí a předloží společnosti konkrétní informace o této oblasti. Přihlásila se celá řada lidí a Jefferson nakonec vybral francouzského botanika Andrea Michauxe. Michaux, vybaven penězi, příslušnými instrukcemi a doprovázen nevelkou skupinou mužů, se v červnu téhož roku vydal na cestu. A opět to byly politické zájmy, které i tento projekt přivedly k předčasnému, trapnému konci. Michaux ještě ani neopustil Kentucky, když se Jefferson dozvěděl, že tento slavný botanik je francouzským agentem. Jeho skutečným posláním bylo zorganizovat z francouzsky mluvícího obyvatelstva vojenskou jednotku, které by pak získaly New Orleans a celou Louisianu zpět pro francouzské impérium. Financování výpravy bylo okamžitě zastaveno a Michaux putoval zpátky do Francie.

Jefferson se pak o „cestě na severozápad“ nezmínil sko-

ro deset let. Teprve až roku 1802, když už byl prezidentem Spojených států, se mu do rukou dostala kniha, která v něm rázem probudila nadšení realizovat někdejší plány. Podklady pro tuto knihu připravil mladý Skot Alexander Mackenzie. Podařilo se mu totiž to, o čem snilo mnoho lidí před ním. Mackenzie prošel po souši z kanadské provincie Alberta až k tichomořskému pobřeží. Přibližně ve stejné době, kdy se Michaux připravoval na cestu k Mississippi, Mackenzie, doprovázen dalším Skotem, šesti Francouzi a dvěma Indiány, překročil kontinentální předěl v místech, kde Skalnaté hory dosahovaly výše jen kolem jednoho tisíce metrů, a poté sledoval tok řeky Frazer. Vzhledem k tomu, že tato řeka směřovala stále na jih, rozhodl se odbočit na západ. O několik týdnů později dosáhl Pacifiku, konkrétně průlivu Georgia nacházejícím se severně od dnešního Vancouveru.

Úspěch Alexandera Mackenzieho vyvolal v Jeffersonovi přesvědčení, že je třeba jednat, a to velmi rychle. Na jedné straně jeho výpravu bral jako výzvu, neboť si byl jistý, že Američané jsou schopni něco podobného také dokázat. Na druhé straně se jednalo o něco mnohem závažnějšího. Přestože americký námořní kapitán Robert Gray objevil v roce 1792 ústí velké řeky a pojmenoval ji podle lodi, které velel, Kolumbie, existovalo nebezpečí, že si Angličané budou dělat nárok na celé severozápadní pobřeží (s výjimkou Kalifornie). Na podzim roku 1802 Jefferson oznámil své rozhodnutí zorganizovat oficiální, americkou vládou podporovanou výpravu k ústí řeky Kolumbie. Její oficiální účel měl být čistě vědecký. Expedice měla zmapovat terén, získat informace o domorodém obyvatelstvu, flóře a fauně, a tak obohatit znalosti jak amerických, tak i evropských vědeckých společností. Neoficiálně měla tato cesta utvrdit nárok Američanů na oblast povodí Kolumbie – tzv. Oregonské území. Zbývalo jen najít schopného člověka, který by výpravu vedl a na něhož by bylo stopro-